

pentru o gândire
intelligentă

Richard E. Nisbett

Mindware

Instrumente pentru o gândire intelligentă

Traducere din limba engleză de
Anamaria Schwab

INTRODUCȚIV

CUPRINS

<i>Introducere</i>	9
Partea I. SĂ NE GÂNDIM LA GÂNDIRE	
Capitolul 1. Totul este deducție.....	31
Capitolul 2. Puterea situației.....	55
Capitolul 3. Subconștient rațional	78
Partea a II-a. ȘTIINȚA ODINIOARĂ DEPRIMANTĂ 103	
Capitolul 4. Să gândim ca un economist?	109
Capitolul 5. Mort întors de la groapă și prânz gratuit	130
Capitolul 6. Mici slăbiciuni frustrante	145
Partea a III-a. CODIFICARE, NUMĂRARE, CORELAȚIE ȘI CAUZALITATE 163	
Capitolul 7. Probabilități și n-uri	171
Capitolul 8. Conexiuni	195
Partea a IV-a. EXPERIMENTE 223	
Capitolul 9. Ignorați HIPPO	227
Capitolul 10. Experimente naturale și experimente propriu-zise.....	240

Capitolul 11. Eekonomia	259
Capitolul 12. Nu întreba, nu știu.....	291
Partea a V-a. GÂNDIREA, DREAPTĂ ȘI CURBĂ.....	311
Capitolul 13. Logică.....	317
Capitolul 14. Gândire dialectică.....	334
Partea a VI-a. CUNOAȘTEREA LUMII	359
Capitolul 15. Nu te complica, fraiere!	363
Capitolul 16. Menținere în limitele realului	391
Concluzie. Instrumentele omului de știință profan	405
<i>Note</i>	417
<i>Bibliografie</i>	433
<i>Mulțumiri</i>	455
<i>Indice</i>	456

PARTEA I

Să ne gândim la gândire

lumii care sănătatea noastră să nu se pieră eternă într-o lume de
cărți și de tehnici. Cineva să spuna că cunoașterea nu este altceva decât
cunoașterea cănd se întâlnește cu cunoașterea. Cineva să spuna că cunoașterea
lumii nu e înțelegere fizică și că nu există nicio cunoaștere fără fizică.
Cineva să spuna că cunoașterea lumii nu e înțelegere fizică și că nu există
fizică fără cunoaștere. Cineva să spuna că cunoașterea lumii nu e înțelegere
fizică și că nu există cunoaștere fără fizică. Cineva să spuna că cunoașterea
lumii nu e înțelegere fizică și că nu există fizică fără cunoaștere.

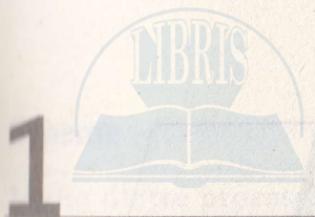
Cercetări în psihologie au produs trei perspective majore referitoare la felul cum ne funcționează mintea, ce vor schimba modul în care înțelegem procesul gândirii.

Prima dintre aceste perspective se bazează pe ideea că înțelegerea lumii e întotdeauna o chestiune de interpretare, adică de deducție și de explicație. Judecările noastre despre oameni, despre anumite situații și chiar despre percepțiile noastre în privința realității fizice se bazează pe cunoștințe acumulate în timp și pe procese mentale care nu sunt vizibile și nu reprezintă niciodată o reflectare directă a realității, care să semene cu înregistrarea pe bandă magnetică a ceea ce vedem în jur. Deducțiile joacă un rol esențial în înțelegerea realității; dacă admitem acest lucru, vom deveni conștienți de faptul că trebuie să îmbunătățim permanent mecanismele prin care facem aceste deducții.

În al doilea rând, situațiile în care ne aflăm ne afectează gândirea și ne determină comportamentul mult mai mult decât ne dăm seama. Pe de altă parte, *temperamentul* fiecărui individ – trăsăturile de caracter distinctive, atitudinile, abilitățile și gusturile – au o influență mult mai mică decât s-ar crede. Prin urmare, facem adesea greșeli când judecăm anumite credințe

și comportamente proprii sau ale altor oameni. Însă este posibil să depășim, într-o anumită măsură, ceea ce se numește „eroarea fundamentală de atribuire“.

În fine, psihologii recunosc din ce în ce mai mult importanța subconștientului, care înregistrează incomparabil mai multe informații decât putem percepe noi la nivelul conștient al minții. Multe dintre lucrurile care ne influențează percepțiile și comportamentul nu sunt imediat vizibile. Nu suntem *niciodată* conștienți în mod direct de procesele mentale care dau naștere percepțiilor, comportamentului și convingerilor noastre. Din fericire – și poate în mod surprinzător –, subconștientul are același caracter rațional ca și palierul conștient al minții. Cel dintâi rezolvă o mulțime de probleme de care nu ne putem ocupa eficient la nivelul conștient al minții. Câteva strategii simple ne vor permite să exploatăm mai bine capacitatele subconștientului de rezolvare a problemelor.

Totul este deducție

Dacă nu am simplifica lucrurile în mod profund, realitatea care ne înconjoară ar fi o harababură infinită și nedefinită ce ne-ar depăși capacitatele de a ne orienta și de a decide asupra proprietăților noastre acțiuni... Suntem nevoiți să reducem ceea ce e cognoscibil la o schemă.

Primo Levi, *I sommersi e i salvati*

Primul arbitru din baseball: „Le spun lucrurilor aşa cum le văd“.

Al doilea arbitru: „Le spun lucrurilor aşa cum sunt“.

Al treilea arbitru: „Lucrurile nu sunt până nu le numesc eu“.

Când ne uităm la o pasăre sau la un scaun ori la apusul soarelui, ni se pare că înregistrăm, pur și simplu, ceva ce există în jurul nostru. De fapt, percepțiile noastre asupra realității fizice se bazează în mod substanțial pe o cunoaștere tacită și pe procese mentale de care nu suntem conștienți, dar care ne ajută să percepem și să clasificăm lucrurile cu acuratețe. Știm că percepția depinde de o falsificare mentală a probelor pentru că e posibil să apară situații în care procesele de deducție pe care le aplicăm automat să ne inducă în eroare.

Priviți cele două mese de la pagina următoare. Una din ele e vizibil mai lungă și mai îngustă decât cealaltă.

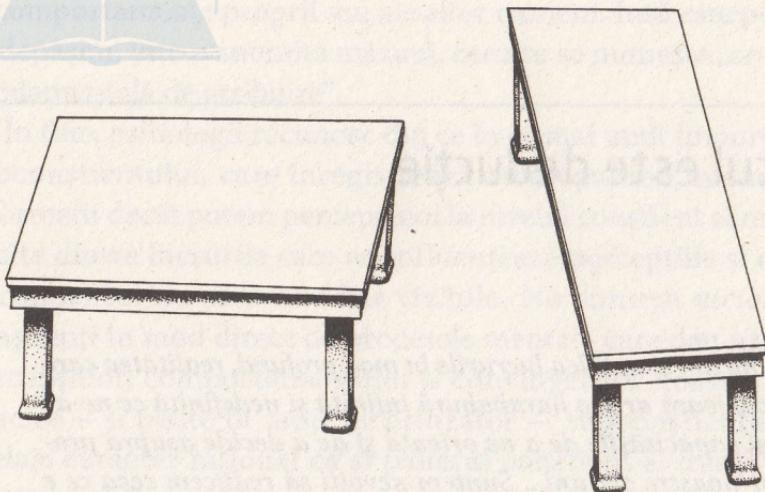

Figura 1. Iluzie optică creată de psihologul Roger Shepard.⁷

Evident, dar greșit. Cele două mese au aceeași lungime și lățime. Iluzia e creată de faptul că mecanismele noastre perceptive decid în locul nostru și ne spun că vedem capătul mesei din stânga și o latură a mesei din dreapta. Creierul este configurat să „alungească” liniile care par să se îndepărteze de noi. Asta nu e rău. Am evoluat într-o realitate tridimensională și, dacă nu am modifica impresiile procurate de simțuri – ceea ce se proiectează pe retina oculară –, am percepse obiectele depărtate ca fiind mai mici decât sunt de fapt. Dar, în universul bidimensional pe care îl reprezintă desenul, aportul perceptiv al nivelului subconștient al minții ne induce în eroare. Ca rezultat al procesului prin care creierul mărește automat dimensiunea obiectelor care se află la distanță, masa din stânga pare mai lungă, iar cea din dreapta pare mai lată decât este de fapt. Atunci când obiectele nu se îndepărtează de noi cu adevărat, corecția produce o perceptie care este, de fapt, incorectă.

Scheme

Multe dintre procesele noastre subconștiente ne permit să interpretăm corect realitatea fizică, aşa că nu trebuie să ne îngrijorăm dacă mintea noastră mai comite erori, dat fiind că e forțată câteodată să opereze într-o lume artificială, bidimensională, în timp ce lumea în care trăim e tridimensională. Mai neliniștitore este că înțelegerea lumii nemateriale, inclusiv convingerile despre alți oameni, depind și ele de o cunoaștere acumulată în timp și de raționamente care nu sunt vizibile.

Să facem cunoștință cu „Donald“, personaj fictiv pe care cercetătorii l-au prezentat unor participanți la diferite studii.

Donald își petrece mare parte din timp căutând experiențe-limită. A escaladat deja muntele McKinley, s-a lăsat purtat într-un caiac de curenții repezi ai râului Colorado, a participat la o cursă pe viață și pe moarte și a pilotat o ambarcațiune cu motor cu reacție fără să știe prea multe despre acestea. Și-a riscat viața de mai multe ori. Acum e în căutare de noi senzații-limită. Se gândește să facă acrobații aeriene sau să traverseze Atlanticul într-o ambarcațiune cu pânze. Din felul în care acționează, ne dăm seama că Donald știe ce vrea. În afară de anumite relații de afaceri, contactele lui cu oamenii sunt mai degrabă limitate. Donald simte că nu are nevoie să se bazeze pe nimeni. Atunci când se hotărăște să facă ceva, lucrul acela e ca și făcut, indiferent cât timp îi ia și cât de dificilă e sarcina respectivă. Foarte rar i se întâmplă să se răzgândească, chiar și în cazurile în care ar fi poate mai bine să se răzgândească.⁸

Înainte de a citi paragraful de mai sus, participanții la experiment au fost supuși unui experiment fictiv „privitor la percepții“,